

Александра М. Петровић¹

Наслеђе 24 • 2013 • 137-146

ПРОПАДЉИВО, ЖЕНСКО ТЕЛО

У оквирима постструктуралистичких теорија у раду се преиспитују преображена значења женског тела у роману Растка Петровића Дан шести. Пажња је посвећена анализи последица које тело собом носи услед (не)повиновања центрима моћи, као и критичком преиспитивању друштвено-политичких услова који, успостављајући чврсту структуру власти, гуше слободу субјекта, производећи тако немогући идентитет и измењено, изопштено тело без сопствених граница.

Кључне речи: друштво, власт, тело, идентитет, контрола, слобода, страх, љубав

Под окриљем хуманизма и у име стабилног поретка регулациона био-власт, „која као предмет и циљ има живот“ (Фуко 1998: 308), чини све како би тај живот учинила што здравијим и што чистијим. Механизам власти који Фуко назива биополитиком не зна за ратнички, војни или политички однос према човеку појединцу и његовом животу, већ структура апарата моћи почива на биолошком односу. Како таква власт, која увећава и поспешује живот, не може да захтева смрт, да тражи смрт, да тера на убијање, она у свој механизам уводи расизам. Расизам постаје „средство да се, коначно, у ту област живота о којој брине држава уведе прекид; прекид онога што треба да живи и онога што треба да умре“ (Фуко 1998: 309). Пошто се установи различитост између раса и успостави њихов хијерархијски поредак, неке од њих биће означене као добре и пожељне, спрам других, нижих и непожељних. Стога, отворена борба против других, неприлагођених, опасних раса, водиће се под паролом борбе за живот, у знаку нужности и неопходности протеривања, одбацивања и уклањања. Уклањање противничке, слабе расе јесте начин да се обнови и ојача сопствена: „Што буду бројнији они који умиру међу нама, раса којој припадамо биће чистија“ (Фуко 1998: 313).

Свака аномалија или лудило, који по природи ствари не одговарају нормираним стандардима хуманистичког друштва, у име истих тих начела, према томе, морају бити издвојени и отклоњени. С тим у вези власт нормирања степенује нормалности, класификује их, с једне стране вршећи хомогенизацију, док с друге има за циљ да индивидуализује, одређујући одступања, утврђујући нивое различитости и специфичности са тежњом за њиховим усклађивањем. Дисциплина тако отпочиње своје деловање мерењем индивидуалних разлика и, у складу са резулта-

1 aleksandraja.petrovic@gmail.com

тима мерења, распоређује јединке у простору. Она често захтева ограђен, издвојен простор, затворен као свет за себе. Тај простор, одесечен, непочинчан, гарантује безбедност свих оних који се налазе ван њега, те они жигосани, „губави“, остајући у њему, не ремете остварење сна о чистој заједници. Индивидуализација изопштених али и поступци индивидуализације за жигосање изопштења „функционишу по двоструком кључу: кључу бинарне поделе и жигосања (луд – није луд; опасан – кро-так; нормалан – абнормалан), и кључу присилног утврђивања обележја, диференцирајућег распореда јединки“ (Фуко 1997: 194). С једне стране изопштени, они истовремено постају жртве тактике индивидуализујуће дисциплине, при чему се против њих покрећу дуалистички механизми изопштавања и уклањања. Стална подела на нормално и абнормално, то изгнанство жигосаног и „губавог“, кажњавање сваке ненормалије, постаје општеприхваћени модел организовања друштва.

Да је међу људима постојала свест о кажњивости сваког преступа, о контроли појединачног покрета и погрешне мисли, о томе налазимо сведочанство у судбини Расткове јунакиње, сестре Смеђега Петра, некада девојке извесног Ј. који је био рођак Стевана Папа-Катића, а потом и жене која „иде с ким хоће; разуме се, са свима“ (Петровић 1982: 117), па и са Миланом Томићем. На почетку романа напомиње се да је припадала такозваном клубу „слободне љубави“ који се налазио у једној малој соби у Савамали.

„[...]листови су писали како је полиција открила да се ова девојка и још неколико њених другарица састају с врло бедним, измученим и потиштеним студентима [...] Био је то велики скандал!“ (Петровић 1982: 23)

Приказујући се као конкретни вид морала, дисциплинска власт дела како би сузбила сваки неморални гест, који би као зараза могао да се прошири, творећи тако од људи побуњенике, самовољнике, злочинце, оне који се појављују и нестају, живе и умиру без реда. Отуда она посеже за јавним гласилима, за игром истине и бешчасћа, у којој се раскринкавају и руже они који ремете јавну правду, а намећу „нестално море мишљења подложно непрекидном таласању“ (Вирилио 1997: 55). Она жели да обавести, да расветли, да „све тајне убедљиво објасни, онако како то захтева народ иследника“ (Вирилио 1997: 57). У том лову на мрак наводи се и да су младићи и девојке у Савамали проводили време у разговорима о књигама које су се „налазиле и у најскромнијим породицама“ (Петровић 1982: 24), пушећи и говорећи о „слободној љубави“. Читајући Сањина и Кројцерову сонату, Елен Кеј или Бебела, у младим људима биле су пробуђене страсти и симпатије према нагонском животу о којима им је Арцибашев приповедао, они су посумњали у институцију брака, у коју је и сам Толстој сумњао, приближили су се Русоу и, у име слободе и права, стали на страну жена, као што је то чинила Елен Кеј. Једном речју, у њима се пробудио протест, бунт против утврђене власти нормирања.

Сестра Смеђега Петра волела је мушкарца, обичног банкарског службеника, Циганина по имену Ј., којег су јурили због проневере хар-

тија у вредности од двадесет хиљада динара, водећи притом рачуна да случај не избије у јавност.

„Тим пословним људима једина је жеља била да се Ј. пронађе и да му се достави да они од њега ништа не траже. Нека само својом узрујаношћу не смета да се ствар дефинитивно заташка. Помоћи ће му да отпутује некуд, и све ће бити свршено. Било би, међутим, лако да се све то изведе са каквим обичним лоповом, али са оваквим који све објашњава, доказује, правда се, који осећа потребу да увери све у своју чистоту, и најзад свашта зна и свашта може да избрља, изгледало је грдно и тешко.“ (Петровић 1982: 23)

Преступништво поменутог Ј. очевидно је у једном тренутку постало погодно средство за незаконите радње које су потпомагале богаћењу владајућих структура, а дати младић – инструмент-посредник помоћу којег се убира велики профит. Преступништво, у том смислу, јесте „једна од мета полицијског надзора, [али] уједно и његов повлашћени инструмент“ (Фуко 1997: 273). Како је младић, покушавајући да докаже своју невиност, наизглед за тренутак измакао погледу агената, тако полицијски апарат посеже за већ расветљеним местом које се са младићем може довести у везу и које је „резултат првобитног вида њиховог настојања“ (Вирилио 1997: 58) да се од њега начини „случај“. Случај „слободне љубави“, детаљно посматран, подробно описиван у новинским чланцима, подвргнут процесу бележења пре годину-две дана, бива коначно „отворен“ у тренутку када се показала потреба и настојање да се расплете ток догађаја у који је осумњичен уплетен. „Уколико је, даље, скандал место заплитања (заплет, замка), место заустављања времена, случај и тајна, утолико је улога истраге првенствено у расплитању“ (Бошковић 2004: 23), и то не само датог случаја већ најпре човека који се налази у центру скандала. С обзиром да онај којем се треба ући у траг мора остати у тами, невидљив, необелодањен и скривен, истрага се не може вршити над њим, већ над оном ко познаје његове трагове. Зато је непрекидним посматрањем, биографским методом, вршена истрага над њом: објављивани су догађаји из њеног живота, обелодањена су њена интересовања и „ружне“ навике. Изношењем у јавност појединости из њеног живота контрола престаје да припада појединачном субјекту, она је дезиндивидуализована, сада распоређена на многа тела која творе нови механизам власти у који је појединац ухваћен. Истрагу, дакле, више не спроводи појединац већ мноштво које могу чинити пријатељи, породица, суседи, као и сви остали грађани. Зато, прелазећи с младићем „из Кнежевца у Ресник, из Ресника под Авалу“ (Петровић 1982: 25) и проводећи ноћ „без постеље, у оној напуштеној Вајфертовој вили близу Рипња, код топионица живе“ (Петровић 1982: 25), питајући га час уплашено, час нежно Зашто? Зашто?, девојци се „чинило да све то није заслужила; ни то да је њен мали брат код куће, тако страшно огорчен и осоран, толико презире“ (Петровић 1982: 25). Иако се налазила далеко од очију свих, она се себи самој указује у очима свог млађег брата, при чему њена приказа одговара смишљено формираној слици блуднице и морално посрнуле жене. Јер

„њој никад није пало на памет да је она, у ствари, изузетна личност, не курва, већ нешто изузетно и велико, што се међу женама ретко рађа“ (Петровић 1982: 24).

То је моменат када се бележи највећа ефикасност власти, када она прелази „у неку другу руку, на другу страну – на страну свог поља примене“ (Фуко 1997: 197). То је и моменат када девојка не може даље, када на себе преузима стеге власти постајући тако начело властитог потчињавања. Са најдубљим осећањем да и сама може постати део званичне полицијске истраге у којој „могу бити искоришћени и они облици приватног извештаја и самооткривања, који настају у приватном животу и у свакодневници“ (Бахтин 1989: 239), девојка је, после дугог гоњења, скривања са оптуженим младићем, бежања са њим из једног села у друго, премда није посумњала у његову невиност, младића ипак пријавила, у покушају да оконча живот пун стрепње и страха:

„Бојала се да и њу не почне гонити полиција. И онда, када су се Ј-ови шефови ње баш највише бојали, дошла је право њима и рекла им где се Ј. крије. То је била, унеколико, издаја.“ (Петровић 1982: 25)

Како је према Макијавелију и Хобсу страх исходиште свих друштава, тако је и одржавање страха предуслов за наставак постојања заједништва, и то на начин којим међу појединцима доминира обострани страх. Непрестаним страхом појединаца једних од других успоставља се оно што би се могло назвати систематским страхом који се „користи као средство у друштвеној контроли“ (Свенсен 2008: 120). Отуда су се Ј-ови шефови бојали девојке, док су се њих двоје застрашени крили; Ј. је у страху и „без разлога телефонирао [је] разним људима, саветујући им да се чувају тога и тога“ (Петровић 1982: 27), а њему су шефови послали другове да са њим преговарају бојећи се узрујаног и несмотреног младића. Најзад,

„у страху да не постану и сами сумњиви што пуштају да се Ј. мирно шета, његови шефови, са свом обазривошћу, известили су напослетку власт да на Ј-а треба мотрити“ (Петровић 1982: 26).

Природна слобода замењена је безбедношћу међу људима чији су односи обележени тоталним неповерењем. Стога је девојка своју слободу потражила у безбедности, остајући истовремено несигурна и без слободе.

Трпећи надзор и сама постајући интегрисани део властитог потчињавања, контролисана страхом и претећим санкцијама, чини издају као последњи корак хијерархијски устројеног механизма власти. Како је могла да изда – намеће се питање – она која је, са хеленском величином духа, попут античких хероја, до тада знала „само за нагон и хероизам“ (Петровић 1982: 24)? Кога је, заправо, издала та жена „изузетне личности“ (Петровић 1982: 24) борца за слободу, која, „да је била младић, отишла би да убија по Сарајеву или Загребу“ (Петровић 1982: 24)? Идентификацијом са вредностима и идеалима, заснованим на идеји да се једна „ствар“ поставља изнад властитог живота, „један елемент лојалности, лоја-

лизма се утјеловљује у карактер и обрће га у вјерност, дакле у одржање сопства“ (Рикер 2004: 128). Онога тренутка када неко понашање престане да одговара утврђеној врсти диспозиција, каже се да дотична индивидуа није више она сама, тачније, да је изван себе. Стога би и тренутак одлуке када је млада жена пријавила Ј-а био обележен њеном одсутношћу. Наместо осећања презира према страху и нади, које је неговала у Савамали, девојка је са улогом одметника у друштву вољеног младића преузела на себе и улогу роба од којег се не може тражити „да буде „изнад“ страха од мучења или без наде на ослобођење“ (Аверницеv 1982: 81). Под велом присмотре и страха она сада вапи за слободом у (не)слободи која јој се одузима. Ако нас је Лакан научио да сваки покушај субјекта да понови себе, нужно захтева брисање његовог првог утемељења, које самим својим понављањем представља модификацију, онда њен аристократски морал хероизма, испољаван чак и у најинтимнијим тренуцима проведеним с Ј-ом, када ју је прислањао „уза зид и питао је зашто не плаче“ (Петровић 1982: 26), а „све девојке су дотле пред њим плакале“ (Петровић 1982: 26)², према томе, мора доживети посрнуће на путу да потврди властито сопство. И уместо да „иде својим путем, неминовним као кретање Сунца, и стигне до краја, до своје пропасти“ (Аверницеv 1982: 81), која је уписана у баланс њене победничке судбине, она ће поклекнути пред стварношћу која, знајући да „хероизам“ служи да посведочи не-слободу, реципрочно брише оно што су темељи слободе и хероизма зато што их распознаје као антипод сопственом утемељењу чији су они део. У таквом поретку ствари она нестаје у име слободе од ње откинуте у не-слободном поретку. Расткова јунакиња, дакле, не издаје само вољеног младића, већ са њим најпре издаје себе, постајући тако себи далека и непозната.

Удвојени субјект који себе више не распознаје у својој пуноћи и целовитости тежи „да себе поново пронађе у некој врсти сусрета са оном чудесном ствари која се дефинише као фантазма“ (Лакан 1988: 227). Да би субјект себе наново конституисао неопходно је пронаћи оно што је његова потпора, а што Лакан назива „изгубљеним објектом“. „Ствар“ која је нашој јунакињи била неопходна јесте иста она ствар због које се у задимљеној собици састајала с неколико другарица и „с врло бедним, измученим и потиштеним студентима“ (Петровић 1982: 23). Оно слободно у њеном бићу, она прва особеност за којом полази у потрагу својом модификацијом начиниће разлику у њеном идентитету онда када буде посегнула за њом. Непосредно пре тога момента она бива ухапшена и подвргнута прегледу чији су резултати требало да укажу на последице слободе људи и слободног живота уопште, које је прокламовало њено мало друштво. Јер тело, „у основи као ризик субверзије“ (Слотердајк

2 Сергеј Аверницеv у својој Поетици рановизантијске књижевности, говорећи о Олимпијцима, указује на митове који показују однос богова према плачу, са једне стране, и смеху, са друге. Како сузе за њих значе бављење смртним и пролазним стварима, док се смех односи на потпуност и онтолошки карактер великих, покретних, апсолутних целина, плач би, у том смислу, изражавао не-слободу, а смех – слободу. (Види: Сергеј Сергејевич Аверницеv, Поетика рановизантијске књижевности, 84 – 85)

1992: 339), својим „недостатком“ узрочник је сумње и неповерења који попут каквог убице може однети туђе животе. Зато се оно што га на било који начин чини болесним мора третирати „као оно Друго и Страно а то, полемички отцијепљено, медицина обрађује изолирајући и објективизирајући (Слотердајк 1992: 339). Пошто су утврдили да је чедна, налазили су да баш због таквих резултата треба бити задржана у притвору. Резултати прегледа који потврђују девојачку чистоту и чедност не одговарају бескропулозном и неморално оцењеном начину живота наше јунакиње, те се она мора даље задржати под присмотром не да би се њено осумњичено тело, подвргнуто провери и проматрању, даље шпијунирало, ослушкивало и посматрало, већ да би се дати, неодговарајући резултати odstrанили. С обзиром на то да својим исходом не представљају ништа друго до „противника“ механизма власти, они не смеју бити анимирани већ уклоњени, а њихова истинитост треба бити пренебрегнута. Зато је неопходно прећи са једног нивоа сумње на други, „виши“ ниво: од сумње у оно што се верује да је починила до сумње у оно што се не зна да је починила или за шта постоји могућност да ће тек починити. И у првом и у другом случају у питање се доводи њена „крива свест“ (Бошковић 2004: 29) која се треба кориговати, а она која преиспитује уврежене погледе на свет, сумња у њих или им се својим делањем супротставља, сама постаје предмет сумње, од „случаја“ претворена у „објект који треба расклопити“ (Бошковић 2004: 29). Од тог тренутка истражни поступак намеће се као неопходан и логични след догађаја који ће условити потребу да осумњичена буде задржана у притвору. Уклањање противника или захтевање да се појединац одвоји, изољује или затвори, оправдани су борбом против ирационалног, абнормалног у њему, што може штетити „здравом“ друштву. Нашавши се иза решетака, под будним оком представника власти, са сазнањем да је издала и себе и онога којег је волела, под тешким теретом његове а и своје зле судбине, она ће једним учињеним гестом поћи у сусрет себи да би се тада од себе одвојила.

„Чувар пред хелијом био је један момак из Подриња. Најпре се бојао од својих претпостављених да јој приђе. С њом је, у истој хелији, било још неколико жена. Она га је, међутим, сама звала и била упорна у својим позивима. Најзад је налетео на њу, пред свима другим женама, мало пијан, једне суботе после ручка, усред пригушене ларме жена, којима је донео боцу ракије и цигарете. Није имао појма да је девојка била невинна, да у судским актима постоји уверење о том и да ће због свега тога изгубити службу и бити строго кажњен. Она је затим боловала неколико месеци и када се појавила поново у вароши, несрећна, као пребијени пас, са дијамантским очима које као да су непрестано биле пуне суза, с блиставим кратким косама, које су се саме коврцале, одједном раскошно обучена и намирисана, била је најлепша жена у вароши.“ (Петровић 1982: 112)

Онај део њеног бића који је својом посебношћу досезао највише хоризонте слободе, због којег је истрајавала док је била праћена, оклеветана, јавно дискриминисана и наружена, одбачена од друштва и презрена

од стране свог млађег брата, оно што ју је чинило великом и изузетном а које је, у страху и незнању, под притиском чврстих полуга власти, на крају и издала, откриће се још једном, последњи пут, како би се нано-во сусрела са собом самом. Прва особеност, тај знак слободе, као „изгубљени објект“ (Лакан 1988: 227), тежак и заводљив, за празног субјекта једнако обавезујућ, са њим успоставља релацију у структури фантазме „која подржава жељу, у оној мери у којој је жеља“ (Лакан 1988: 228) ништа друго до метонимија свеколиког значења. Стога је њена жеља за непознатим чуваром, испољена кроз упорне позиве њему упућене, заправо жеља субјекта да прескочи себе и стигне до онога од себе одвојеног, како би се са собом сајединио. Почињена „превара“, којом није успела своје сопство да потврди, враћа се попут осветника који не опрашта, већ одводи биће у дуго боловање и несрећу. И као да је искусила нешто између живота и смрти и покрила „читав постојећи спектар бола и задовољства овога света“ (Лакан 1988: 228), од себе одвојена, сада нека друга, појављује се несрећна и дивна, најлепша у граду, чаробна и болна.

Од тога тренутка девојка иде са свима. То мучно лутање од једног до другог мушкарца, које гарантује једино самоћу и отуђеност, осуђујући погледи околине и ближњих, презрење које се мора истрпети од тих истих мушкараца, као да са њом више нису имали никакве везе. И као што је вучица, изгладнела, ужаснута, бежећи од људи, који су једне ноћи наишли на чопор и поубијали њене другове и према којима је тада осећала грозничав страх, после осам дана даноноћног јурења по планини, „ноћу, изнурена од непрестаног галопирања и скретања с доброг пута, гледала [је] пут неба, затвореног, непомичног без звезда“ (Петровић 1982: 63), тако је и она, изгубивши битку са људима који су је гонили и убили човека којег је волела, са остатком онога што ју је некада одређивало, себи самој туђа, сада изнова и изнова умирала попут јесени „са које шумно пада жуто и запаљено лишће“ (Петровић 1982: 112). Пошто се обрела у Пећи са младићем десет година млађим од себе и тамо се срела са Смеђим Петром и Стеваном Папа-Катићем, у очима свог млађег брата изгледала је као обична курва која „гази на искривљеним штиклама, у свиленим сукњама“ (Петровић 1982: 98), пропадљива и бедна. Шта јој је могло остати када су јој одузете све страсти, сви снови, узбуђења, жеље, страхови, љубав: једино оно супстанцијално у њеном бићу што ју је чинило изванредном, чаробном, а које се, ужаснуто чудовишним деловањем полуга власти, сада дало претворити у сопствену слику у „у конкавном огледалу“ (Петровић 1982: 111). Дајући се Другој, отварајући се према њему, оно се једнако и ускраћивало, те је у тој игри, под порцуланским лицем и великим велурним шеширом, испод свилених сукања, раскинуло са самим собом, остајући тако отуђено и далеко. Њена угојена, карикатурална лепота, пренакићена свилом, порцуланско лице без отвора, глаткост свилених хаљина, нису посведочили ни расцепљено тело нити тело за уживање, већ једно ново тело обложено оним што Бодријар назива „другом кожом“ (Бодријар 1991: 120). Изазивајући том „другом

кожом“ присуство сада већ одсутне лепоте, она не може да је уприсути, јер оно чиме је одређена њу не употпуњује, нити је у њој нити изван ње, већ долази на њено место као немоћ, која постаје начело идентитета. Покушај да се испуни самом собом тако што ће се испунити одређеним знаком (одевања) јесте покушај да се ослободи оно потиснуто, што ће тело жене окренути против њега самог. Према француском теоретичару такво тело окарактерисано је „cool сексуалношћу лишеном свих стега“ (Бодријар 1991: 120), када „разум постаје жртва обичног смењивања знакова“ (Бодријар 1991: 101), а телу бива укинута било какво значење. Одевено по последњој моди, која се, изагнајући све фантазме, суочила са површином ствари и чистом актуелношћу, тело се у самоукидању и лаганом самозаборавању утапа „у чисте знакове, у сирову, тренутну друштвеност“ (Бодријар 1991: 106). Заплетено у мрежу ознака, од самог себе заборављено, аморално у односу на све критеријуме, у тоталитарној средини распознаје се као тело са субверзивном снагом, коју треба угушити. Отуда гнушање и презир Смеђега Петра према њему као према непожељном друштвеном догађају, у којем се тело одсликава „с оне стране рационалног и ирационалног, с оне стране ружног и лепог, корисног и бескорисног“ (Бодријар 1991: 107). Тако је и њен покушај ослобођења ништа друго до радикална обмана заснована на ослобађању не онога што би њу као такву сачињавало, већ једино онога што се разуме као „снага моде“ или „снага задовољства“. Ослобођене снаге тада прекидају сваку везу са субјектом, а жива жена, у својој немоћи, раздвојена је и од себе и од свога тела.

Ако на знаке можемо гледати као на оне који „настављају да производе учинке с оне стране сваке врсте присуства“ (Бошковић 2010: 52), а на одсуство – као на генеалогiju идентитета, онда је свако говорење и делање у своје име узалудно и бескорисно; када она, према томе, стоички поднесе све осуде док у Савамали живи живот супротно начелима друштвене заједнице или се пак одлучује за живот бегунца са вољеним човеком, када тог истог човека касније издаје, да би на крају проговорила језиком „слободне жене“ позивајући себи затворског службеника, када, дакле, каже „Ја“, она заправо ништа не каже, „јер „Ја“ је увек Друго, оно је једна трансмисија, уцепљење, пукотина и меланхолија“ (Бошковић 2010: 53). Отуда је она осуђена да живи своје одсуство, нема, без речи, у другој кожи која оспорава свако тело и постојање могућег идентитета. Међутим, оно што претходи несрећи „идентитета“, несрећи тела и несрећној њеној судбини јесте несрећна љубав „као неуралгична тачка“ (Бошковић 2010: 56) њеног клизања у Друго. Несрећна љубав према Ј. као извор личне спознаје, у којој се себи открила као она која издаје и која се боји, која се одаје пићу носећи вечни терет Ј-овог самоубиства, оставља за собом ужас и људску немоћ да се буде, да се каже „Ја“ или да се ишта каже, да се до самог краја више никада не проговори, а „Ја“ жене издајице, пропалице и курве буде „прихваћено као једино могуће своје „Ја““ (Бошковић 2010: 56).

Исцрпљени идентитет окреће се против субјекта који живи своју казну, с оне стране Јаства, у „другој кожи“ раскомаданог тела. Стављајући на коцку љубав, своје „Ја“ и судбину „Другога“ у циљу успостављања своје целовитости и слободе, у друштву које слободу и даје и одузима, и зазирући пред претњом снага владајућег механизма, субјект се урушава онога тренутка пошто се домогао позиције која је обећавала слободу и која га у истом том тренутку обећане слободе лишава. Брисањем граница идентитета нестају и границе тела, које, ухваћено у мрежу власти и изопштено из заједнице како не би урушило сан о њеној чистоти, бива измењено у оној мери која ће га од себе одвојити.

ЛИТЕРАТУРА:

- Аверницеv 1982: С. С. Аверницеv, *Поетика рановизантијске књижевности*, превели Драгољуб Недељковић и Марија Момчиловић, Београд: СКЗ, 73–100.
- Бахтин 1989: М. Бахтин, *O romanu*, preveo Aleksandar Badnjarević, Beograd: Nolit.
- Бодријар 1991: Ж. Бодријар, *Simbolička razmena i smrt*, preveo Miodrag Marković, Gornji Milanovac: Dečje novine.
- Бошковић 2004: Д. Бошковић, *Islednik, svedok, priča: istražni postupci u Pešcaniku i Grobnici za Borisa Davidoviča Danila Kiša*, Beograd: Plato, 15–44.
- Бошковић 2010: Д. Бошковић, *Заблуде модернизма*, Београд: Службени гласник, 66–45.
- Вирилио 1998: Р. Virilio, *Mašine vizije*, prevela Frida Filipović, Novi Sad: Svetovi, 54–72.
- Лакан 1988: Ж. Лакан, *O структури као инмикстовању другости, што је претпоставка svakog subjekta, u: E. Donato, R. Meksi (prir.), Strukturalistička kontroverza*, Beograd: Prosveta, 219–234.
- Петровић 1982: Р. Петровић, *Дан шестии*, Београд: Нолит.
- Рикер 2004: П. Рикер, *Сопство као дружи*, превео Спасоје Ђузулан, Београд: Јасен, 120–146.
- Свенсен 2008: L. F. H. Svensen, *Filozofija straha*, preveo Ljubiša Rajić, Beograd: Geopoetika.
- Слотердајк 1992: Р. Sloterdijk, *Kritika ciničnoga uma*, preveo Boris Hudoletnjak, Zagreb: Globus, 321–372.
- Фуко 1997: М. Фуко, *Надзирајући и кажњавајући: насханаk зашвора*, превела Ана А. Јовановић, Сремски Карловци: Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Фуко 1998: М. Фуко, *Треба бранијући друштво: предавања на College de France из 1976. године*, превео Павле Секеруш, Нови Сад: Светови, 290–320.

Aleksandra M. Petrović
MUTABLE, FEMALE, BODY

Summary:

Within the methodological framework of post-structuralist theory, the paper examines the transmogrified meanings of the female body in the novel *6th Day*, by Rastko Petrović. The analysis focuses on the consequences brought on by the body's compliance (or the lack of it) with respect to centers of power, as well as on the examination of socio-political conditions which, by establishing rigid structures of power, smother the freedom of the subject, producing an impossible identity and an altered, excommunicated body bereft of its own boundaries.

Keywords: society, power, body, identity, control, freedom, fear, love

Примљен марта 2013.

Прихваћен маја 2013.